Чурапчыга күн тахсар !

САҢА ОЛОХ

12+

Чурапчы улууһун хаһыата

2015 сыл Балаҕан ыйын 12 күнэ субуота №94 (11104)

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫНЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Улууска - бу күннэргэ

ҮЛЭ “ҮЧҮГЭЙИНЭН” СЫАНАЛАННА

Балаҕан ыйын 10 күнүгэр улуус дьаһалтатын **мунньахтыыр саалыгар Чурапчы улууһун кырдьаҕастарын сэбиэтин 2010-2015 сылларга ыытыллыбыт үлэтин отчуоттуур конференцията буолла. Улуус баһылыга А. Т. Ноговицын, улуус депутаттарын сэбиэтин** ***председателе Я.П. Окоемпиков, улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы О. Ф. Петрова, сэбиэт чилиэннэрэ, тэриллэ салайааччылара, ыһырыллыбыттар кыттыыны ылыллар.*** ***Отчуоту Чурапчы улууһун кырдьаҕастарын сэбиэтин председателе*** **М. Н. Матвеева** **оноруо.**

Отчуоттуур сыл саҕаланыытыгар 7 аҕа пойду сэриитин кыттыылааҕа, 22 сэрии сэдэ-обото, 340 тыыл бэтэрээтэ, 241 хоту кэнэҕэскэ кыттыылааҕа, 23 сэрии тулаайаҕа, биэрэ, биллиэн 6 Аҕа дойду сэриитин кыттыылааҕа, 8 сэрии ослообото, 247 тыыл бэтэрээтэ, 171 хоту кэнэҕэскэ кыттыылааҕа, 8 сэрии тулаайаҕа бааллар. Ити саахырбыт дьон олохтон туораабыларыттан сибээстээк. Оттон ити кэлэрэҕэ үлэ бэтэрээннэригэр 2021 буоллаҕына 2680, пенсионердарга 5520-тэн 5847-гэ тиийэ үрдээтэ.

Бэтэрээннэр сэбиэттэрин сүрүн соруктаан сэрии, тыыл, үлэ бэтэрээннэрин олохторугар социальнай, материальнай өттүлэн көмөҥү оноруу, олоҕор усулуобуйаларын тупсарыы, сынньалаҥ аҕалыы көрүүлэрин тэрийии, доруобуйаларын тупсарыыга хыһаллыы, үйэтитиигэ үлэлэһии, о. д. а. буолар. Отчуоска ыытыллыбыт үлэ бары көрүүлэриттэн сөптүүлэрэ ырытылынна. Олоҕтон сүрүннэрэ маҥныктар. Бэтэрээннэри олоҕор дьаһан хаҥныйыыга сэрии кыттыылаахтара уонна сэрии кыттыылаахтарын оҕолоробоото 45 киһи. Дьокуускайга таас дьиэҕэ хаҥныллыбыллар, Чурапчы нэһилиэгэр 32 квартираҕа тэлэру хаҥнытыллыахтаах таас дьиэ олохтоох киллэрилиннэ, дьиэлэр ремонтаннэригэр 158, тыыл бэтэрээннэргэ 4 мол. 470 тыһ солк. туһаныллыбыта. Сылдьата Кыайыы күнүгэр бириидэ тэҥнэтэҕэс *минеральнай комо* онтоҕуллар. Санаторий-*курортнай чэпчэтиилээх путевкаларынан 47 тыыл, 156 үлэ бэтэрээннэрэ сылдьыбыттар. Доруобуйаларын тупсарыыга быһаллаахтаах* үлэ ыытыллар. Бөҕөхө эмиэ 2945 бэтэрээннэр уонна инбалиттэр туһаныллыбыттар.

Хоту кэнэҕэскэ 70 сылынан СР Правительствотун ыйааһынынан кэнэҕэскэ кыттыыламмыттарга, ааҕааччы Хоту Кэбээйи, Эдьигээн, Бүтүн улуустарыттан сылдьан кэлбиттэр. Бэтэрээннэр спартакиадаларга иккиэ сыл бүспүбүлүкэтээҕи, түмсүүлээҕи ыытыллар. Олоҕор сиргэринэн, ыаллыы улуустар, нэһилиэктэр кыттыылаах араас тэрээһиннэри, күрэхтэһиилэри буолуталыыллар. Чаҕылхай олоҕу пропагандалааһынга актыыбынай үлэ барар. Холобур, „Чэбдик” доруобуйа кулуубун үлэтэ улууска эрэ буолбакка, ороспуубулуюҕа тиийэ биллэр.

Ыччаты патриотическай өттүнэн иитиигэ, үйэтити үлэлэригэр кырдьаҕастар актыыбынайдык кытталлар. Элбэх көрсүһүүлэргэ, араас тэрээһиннэргэ тэрийбэтэхтэрэ, кыттааччы буоллаллар. Нэһилиэктэр айбы „Арчы” балаҕаннарга онтоҕуллан, быһаллаахтаах, тэрээһиннэх үлэни ыыталлар. Кыайыы 70 сылыгар Кыайыыга анаммыт пааматынныыктар реставрацияланыллар, саҥа скверлэр, эбии тутуулар онтоҕулуннулар. И.М. Павлов „Чурапчылар Ийэ дойду көмүскэлигэр”, Д.П. Чечебутов „Көһөрүллүү суоставх сылларыгар” кинигэлэрэ күн сирин көрдүлэр. Кыайыы сылыгар анаммыт барыы дьаһалларга кырдьаҕастары кытыннарбыллар, чөмөтүллүлэр. Улууска ыытыллыбыт „Олоҥхо ыһыаҕа” үрдүк таһымҥа, эрэ котобуллубуллээхтик барыыларыгар кырдьаҕастар киллэрсибит кылаатталары улахан.

Отчуот сүнньүнэн ыйытыылар коннюриттэн кэпсэппэккэ киирдилэр. Бастакынан тыл эппит улуус депутаттарын сэбиэтин председателе **Я. П. Окоемпиков** отчуоттуттэ барыы көрүнүн хабан, сиһилии туруорулуубутун хайҕатта. Салайааччы Матрена Николаевна Матвеева хас биирдии кырдьаҕастарга ийэлии истиптик кыһаллыларын, кыйалҕаларын интэнтонон биэрэрин, тэҥнэ быһаарсарын болҕоҥноотэ. Үлэни соптоохтук тэрийбитин, салгыы үлэлиир кыахтааҕын этэн туран, салгыы үһүс болдьохоҕо быһыбардыырга этии киллэрдэ.

Социальнай харалта управлениетын начаалынньа **Л.В. Тосуокова** кырдьаҕастар сэбиэттэрэ барыы тэриллэлэрэ кыһары сибээстээхтик үлэлиирин этэ. Кырдьаҕастарга кыра да болҕомтону ууруу, кыһаллыны улахан суоппалаабын баһылаатэ. Бу оттугэн улуус кырдьаҕастарын сэбиэтэ олус бэрэ үлэлиирин, кырдьаҕастар махтаналларын этэ. Үлэни үчүгэйинэн сыаналаата.

А.Л. Аммосов үйэтитиигэ күүскэ үлэлэһэрэ ыытыллыбыт. Холобур быһыытынан Мальбэсиэгэйи нэһилиэгэ нэһилиэгэ сылдьар музей үлэтин билиһиннэрдэ. Сэрии, кэнэҕэскэ кыттыылаахтара, колхозка, совхозка таһаарыллааҕыттан үлэлээбит бэтэрээннэр аҕыйаан иһэллэрин, кинилэр олоҕобут геройдуу быһыыларын, үлэлэрин, ыччаты иитиигэ уопуттарын туһаныахха, үйэтитэргэ этэ.

Россия коммунистическай партиятын Чурапчыһаабы райкомун бюрогун сэкирэтээрэ **С. И. Никитин** 2017 сылга Октябрьскай революция 100 сылыгар туоларын саныата. Саха норуотун сайдыытыгар улахан үтүөнү оҥорбут, история биир сүнньэн суоппалаах кэрдиинэн болҕоҥноотэҕинэ актыыбынайдык кыттарга ыҥырда. Маньаха: “Сэбиэскэй бырааһ турутуларын туһугар геройдуу өлөөстүүт, үлэгэбит элбэх биллиилээх дьоннорбутун улууспут дьоно-сэргэтэ туора туруохтара суоҕа”, – диэн эрэнэрин биллэрдэ.

Одьулуун нэһилиэгэ баһылыга **Л.В. Ефремова** нэһилиэк аайы бэтэрээннэр сэбиэттэрэ үчүгэйдик үлэлииллэрин, салалтаҕа улахан комолоохтэрүн болҕоҥноотэ. Нэһилиэккэр музейдарын үлэлэригэр болҕомтону ууларга, араас түмсүүлэр үлэлэрин өйүүргэ, сайыннарарга, уопуттарын тарбаҕарга этэ. Матрена Николаевна кырдьаҕастар үөрүүлэригэр-көтүүлэригэр эрэ буспбакка, ыарахан, кутурбаннаах күннэригэр биирдэ сыыһырын, өйбүл буоларын иһин махтанна.

Хайахсыт нэһилиэгин баһылыга **А.П. Дорофеев** салайар нэһилиэгэр бэтэрээннэр сэбиэттэрин үлэтин билиһиннэрдэ, үлэни үчүгэйинэн сыаналаата.

Н. И. Дьячковская үөрэх систематыгар бэтэрээннэр сэбиэттэрэ ситэтэ суох үлэлиирин баллаатэтэ. Маньаха болҕомто ууран үлэлэһэргэ этэ.

М.Д. Крошникова кырдьаҕастар сэбиэттэрин председателэ М. Н. Матвеева урукку оттугэр комсомольскай, партийнай, профсоюзнай үлэлэргэ таһаарыллаахтыы үлэлээбит, общественнай үлэни ыытыыр-чымпыгар диэри биэрэ, дьону-сэргэни кытары сыһыаннаһыыга бэлэй уопуттаах буолан, олус бэрэ үлэлиирин баллаатэтэ. Салгыы эрэли, итэҕэли биэрэн, үһүс болдьохоҕо быһыбардыырга этии киллэрдэ.

Улуус баһылыга **А.Т. Ноговицын** бэтэрээннэр сэбиэттэрэ, чуолаан М.Н. Матвеева, улуус салалтатын кытары биирэ үлэлэһэрин, барыы боппуруостарга болҕомто уурарын, туора турбатын баллаатэтэ. Кырдьаҕастар ыччаты патриотическай иитиигэ, үлэни-хамнаһы тэрийиигэ улахан көмөлөрүн иһин махтанна. Хоту кэнэҕэскэ 70 сылга чугаһааһыныын иитиннэ баллаатэммит үлэлэрин быһаанньахтык тэрийэргэ, музейдар үлэлэрин соргохсуэргэ этэ. Үлэни үчүгэйинэн сыаналаата, иитиннэтин дьаһыы түмсүүлэхтик, биирэ үлэлэбит диэтэ.

Конференция кыттыылаахтара кырдьаҕастар сэбиэттэрин үлэтин үчүгэйинэн сыаналаатылар. 26 киһиттэх пленум (сэбиэт), 7 киһиттэх президиум талыллыбыта. Сэбиэт председателинэн Матрена Николаевна Матвеева биир саҥаттан талыллыбыта.

Алексей СЛЕПЦОВ.

МАГИСТР ДИССЕРТАЦИЯТЫН КӨМҮСКЭЭТИЛЭР

Балаҕан ыйын 3 күнүгэр Чурапчыһаабы физкультуура уонна спорт институтун баскыга магистратуратын выпускниктэрэ “Физкультуура уонна спорт менеджмент эйгэтигэр профессиональнай үөрэхтээһиннэрэ” хайысхалыгар диссертациялара көмүскэһиллэ буолан аастылар.

Государственнай аттестацияны 9 киһи ситиһиилээхтик аастылар: С.Н. Баишарина (сал. п.н.д., СПД кафедратын профессора А.А. Красников), Т.С. Дьячковская (сал. физической культуры уонна спорт наукаларын кандидата, СПД кафедратын доцена Т.В. Самоленко), Д.В. Заболоцкай (сал. п.н.к., ТМФК кафедратын профессора С.С. Гуляева), В.В. Лукин (сал. б.н.к., ЕД кафедратын профессора В.Р. Абрамова), К.П. Никифорова (сал. п.н.к., ЕД кафедратын профессора А.И. Данилова), И.И. Поселькай (сал. п.н.к., ТМФК кафедратын профессора И.И. Готовцев), В.И. Румянцев (сал. п.н.д., СПД кафедратын профессора А.А. Красников), В.Н. Сивцев (сал. п.н.к., ТМФК кафедратын доцена М.И. Лыткин), С.Ф. Харитонова (сал. п.н.к., ТМФК кафедратын профессора С.С. Гуляева).

Государственнай экзамены тутуу хамыһыйатыгар 7 киһиттэн састаабынаах үлэлээтэ. Бэрэссэдээтэлинэн п.н.д., профессор И.И. Портнягин, хамыһыйа чилиэттэриттэн СР спордун министиэрэ, п.н.д., профессор М.Д. Гуляев, п.н.к., ЧГФКСИ-н ректора И.И. Готовцев; с.н.к., ЧГФСИ-н үөрэхтээх проректора Т.К. Колесова; п.н.к., научнай үлэҕэ проректора С.С. Гуляева; п.н.к., ОЗО факультетын декана Л.К. Адамова, ЧГИФКиС УОР сэбиэдиссэйэ А.И. Данилова, секретаргэ Е.В. Васильева үлэлээтилэр. Үлэлэр барыы “түйгүн” сыаналаҕа кэмүскэннилэр, тутуу хамыһыйатыгар выпускниктартан орудук чорботон, Сахаана Федоровна Харитонова “Анализ динамики уровня физической подготовленности студентов ФГБОУ ВПО Чурапчинский государственный институт физической культуры и спорта” үлэлэн бийирээтэ уонна Улук Илин физкультуура государственнай академиятын аспирантураҕытыгар салгыы үөрэнэ барар кыаҕы биэрдэ, киниэхэ сэрэх Денис Васильевич Заболоцкай үлэлээ эмиэ хайҕаһан, институт иһинэн төрүт оонньуулар кафедратыгар тренер-преподавателинэн анаан үлэлиир буоллаҕа. Онуоха п.н.к., ЧГФКСИ-н научнай үлэҕэ проректора Светлана Степановна Гуляева бу икки выпускник научнай салайааччыларынан буолар.

Институт салгыы сайдарыгар турууланан туран үлэлэһэ-хамсыы сылдьар барыы үлэһиттэригэр осоо үрдүк дабайыылары, аатгарын аатгатар ситиһиилээх выпускниктары бэлэмнээбит.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Прокуратура иһитиннэрэр

БЫЫБАР ТЭРЭЭҺИНИН УОННА БЫЫБАР ЫЫТЫЛЛАР КЭМНЭРИГЭР ПРОКУРОРСКАЙ КЭТЭБИЛ ТУРУГУН УОННА УЛУУС ПРОКУРАТУРАТЫН ТЭРЭЭҺИНИН ТУҺУНАН

Саха Республикатын прокуратуратын сорудаҕар олоҕуран, улуус прокуратуратынан, 2015 сыл балаҕан ыйын 13 күнүгэр анаммыт быыбар тэрээһинин уонна быыбар ыытар кэмнэригэр, Российскай Федерация быыбардааһын сокуона туолуутун кэтэбил оҥоһулунна.

Ол курдук бүгүҥҥү туругунан, уопсайа Чурапчы улууһун прокуратуратынан 17 быыбардааһын сокуонун кэһиитэ булулунна. Бу кэһиилэргэ уопсайа 8 представление киллэриллиннэ, 3 административнай дьыала көбүтүллүннэ уонна 1 сэрэтии биллэриллиннэ.

Сокуон кэһиилэрэ быыбар тэрээһинин кэмигэр, быыбар хамыыһыйатын алҕастарынан оҥоһуллубуттар. Билиҥҥи кэмҥэ кэһиилэр толору туоратыллыннылар, быыбар түмүктэригэр дьайбаттар.

Маныгэны биһиирбэбин, 2002 сыл бэс ыйын 12 күнүгээҕи 67-ФЗ нүөмэрдээх «Российскай Федерация быыбарга уонна Референдумна кыттыы быраабтар мэктиэлэрин туһунан» Федеральнай Сокуонун 75 ыстатыйа 11 чааһынан ыйыллыбытынан, быыбар тэрээһинин уонна ыытыллар кэмнэригэр прокуратура тэрилтэтэ, киирбит үҥсүү сөптөөх кэм иһигэр көрүллэрин учуоттаан, үлэтэлэрин тэрийэллэр.

Чурапчы улууһун прокурорун бирикээһинэн, 2015 сыл балаҕан ыйын 12 уонна 13 күннэригэр улуус прокуратуратыгар дьуһуурустуба олохтонно.

Быыбар сокуонугар кэһиилэр баалларын билэххитинэ, үҥсүүгүтүн улуус прокуратуратыгар киллэриэххитин сөп.

Чурапчы улууһун прокуратуратын аадырыһа: Чурапчы улууһа, Чурапчы нэһилиэгэ, Курашов аатынан уулусса, 8 дьиэ.

Төлөпүөннэрэ: 8(41151) 42662 уонна 8(41151) 41274.

Чурапчы улууһун прокуратурата.

Киһи уонна сокуон

ОҔО БУРУЙУ ОҤОРУУТУН СЭРЭТЭР ҮЛЭ ТУҺУНАН

ИДьМ иһинэн үлэлиир Чурапчытааҕы сокуоннай саастарын туола илик оҕолор бөлөхтөрүн инспекцията иһитиннэрэринэн, 2015 сыл атырдьах ыйын түмүгүнэн, Чурапчы улууһун үрдүнэн оҕотун иитиигэ сиэ болҕомто уурбат (5.35 ыст. 1 чааһа) – 69 төрөппүт баара биллэттэ. 16 сааһын туола илик оҕо арыгы иһиитигэр, токсическай веществону сыттааһыныгар 11 оҕоҕо административнай боротокуол туолла. Оттон улахан киһи оҕоҕо арыгыны иһэрдиитэ 4 түбэлтэ уонна 1 сокуоннай сааһын туола илик оҕо кулугуннэһиитэ (мелкое хулиганство) таҕыста. Салгыы 20.20 ыст. 1 чааһ. олоҕуран, көҥүллэммэт сиргэ арыгы иһии түмүгэр 3 оҕоҕо боротокуол толорулунна.

Төрөппүт оҕотун сиэ көрбөтүгэр, ханна хайдах сылдьыбытын хонтуруоллаабатыттан, биир үксүн оҕолор буруйу оҥорууларга тахсар. Ол курдук, сокуоннай сааһын туола илик оҕоҕо 4 холуобунай дьыала тэрилиннэ. РФ ХК 158 ыст. 2 чааһынан 1 уоруу, РФ ХК 161 ыст. 1 чааһынан 1 халааһын, РФ ХК 163 ыст. 1 чааһынан күүс өттүгэн харчы көрдөөһүнэ, РФ ХК 115 ыст. 1 чааһынан уонна 116 ыст. 1 чааһынан киһини кырбааһын буруйдара тахсыталаата. Маны таһынан сокуоннай сааһын туола илик оҕо дьиэтэн барыыта эмиэ баар. Аны сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор буруйу оҥорууларга болиэтэннэ. Ол курдук, 7, 14,13, 6 саастаах оҕолор сайыҥҥы кэмҥэ төрөппүт көрүүтэ-истиитэ суох сылдьаннар, маҕаһыын хаһаан, үлэни турар маҕаһыынтан бородуукта уоран, музей түннүгүн алдьатан киирэн, малын ылан, чааһынай дьиэҕэ киирэн мал-сал уоран, сокуонунан эппиэттиир 14 саастарын туола илик буоланнар, оҥорбут дьайыыларыгар акка ас тыыр маныырыйаалар таҕыстылар.

Бу курдук көрдөрүүлэр сылын аайы сайыҥҥы кэмҥэ тахса тураллар. Ол туоһутунан, оҕо көҥүл сылдьыыта, төрөппүт өттүттэн күүстээх хонтуруол суоҕа, төрөппүт иитэр-үөрэтэр, өйдөтөр үлэни ыытыыта буолар.

Убаастабыллаах төрөппүттэр оҕолорбут бэрээдэги кэспэттэрин туһугар иитэр-өйдөтөр үлэни оҕоҕо кыра эрдэҕиттэн такайан үөрэтиллэрэ буолар, маннык бэрээдэктэри кэһиигэр тахсыахтара суоҕа этэ диэн баҕа санаабын этэбин.

Түмүккэ Чурапчы улууһун оҕолоругар үөрэх дьыла саҕаламмытынан, үөрэхтэригэр ситиһиилэри, бэрээдэги кэспэттэригэр баҕарабын.

Н.Н. ПОПОВА,
сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор бөлөхтөрүн старшай инспектора, полиция лейтенана.

СУОЛГА СЭРЭХТЭЭХ БУОЛУҤ!

Убаастабыллаах Чурапчыбыт улууһун олохтоохторо уонна ыалдьыттара!

Кэнники бириэмэҕэ улууспутугар суоппардар уонна массыына элбээбитинэн сибээстээн, суол быһылаана биллэ улаата. Ол курдук, аныгыс Чурапчыбыт сэлиэнньэтигэр киэргэтэ суох элбэх киһи араас эт-хаан эчэйиитин ылла. Бириһиннэлэринэн буолаллар: суоппар анал массыына ыытар быраабата суох ыытарыттан, арыгы испит туруктаах уруулга олоруутан, төрөппүттэр оҕолорун ситэ көрбөтөрүттэн, федеральнай трассаҕа быһыл күүскэ туралытан. Уонна биир сүрүн биричиинэтинэн суоппардар сэрэҕэ суох түргэнник айаннаталларыттан маннык быһылааннар күннэтэ тахса тураллар. Биһиги халлаан эрдэ хараҥарар, онон суолга сэрэхтээх буолуу, ордук киэһээтин оҕолор, ыччаттар суол сырыытыгар болҕомтолоох буолаллара ирдэнэр.

Итинэн сибээстээн, Чурапчытааҕы ГИБДД отделениета суоппардары, сатыы сылдьааччылары уонна төрөппүттэри суол быраабылатын тутуһа сылдьыҥ диэн сэрэтэр. Айанныырга сэрэхтээх буолуоҕуҥ!

А.М. АЛЕКСЕЕВ,
Чурапчытааҕы ГИБДД отделениетын начаальнигын солбуйааччыта, полиция старшай лейтенана.

БАРЫ БИИРГЭ УОРУУ СУОХ БУОЛАРЫН ТУҺУГАР

Российскай Федерация ИДьМ Чурапчы оройуонунааҕы холуобунай ирдэбил отделениета Чурапчы улууһун олохтоохторугар, тэрилтэлэр салайааччыларыгар уонна биирдиилээн урбаанньыттарга анаан холуобунай буруй тахсыытын сэрэтиэхэ сүбэни туһунан биһиирэр.

Холобура, бу сыл бастакы кварталын түмүгүнэн улууска барыта 38 араас холуобунай буруй таҕыста. Итинтэн 10 буруйа уоруу буолар. Уоруу-холуобунай буруйдартан биир ыарахан өрүттээх буруй буолар. РФ ХК 158 ыстатыйата. Ол курдук, уоруу ким да көрбөтүнэн, дьиэлээхтэр суохтарынан, тэрилтэлэр уонна маҕаһыыннар харабыла, сигнализацията, техническэй бөҕөргөтүүлэрэ суоҕунан эбэтэр, мөлтөҕүнэн туһанан, иннэ-ымсыы санааттан оҥоһуллар. Бу таһаарыыбыт 10 уоруулартан 1 буруй маҕаһыынтан уонна ыскылааттартан, 1 буруй кыбартыыраттан уонна чааһынай дьиэлэртэн, 3 буруй аныгы технология ол эбэтэр, хамнас карточкатын «мобильнай баан» диэн оҥонон, онтон ордуга атын түгэннэргэ таһаарыллыннылар.

Ордук сайыҥҥы кэмҥэ дьон дьиэтэрин көрүүтэ суох хааллаҕан бараалларыттан, уоруу буолбутун хойутаан билэрэдэриттэн буруйдааҕы булаарга элбэх уустуктары көрсөбүт. Тэрилтэлэр, маҕаһыыннар харабыла суох буоланнар, ол эбэтэр харабыллаах эрээри, эбээһинэстэрин ситэ толорботторуттан, хамнас эрэ аахсар соруктаах үлэлиилэриттэн уоруулар тахсаллар. Онон хас биирдии киһи, тэрилтэ салайааччыта бэйэтин бас билиитин көмүскүүр, харыстыыр дьайыыларын толору оҥоруохтаах.

Билиэрин курдук, буруйдаах көстүбэтэх, буруй арыллыбатах холуобунай буруйдарынан барыта уоруу түбэлтэлэрэ буолаллар. Маннык буруйдар арыллыыларыгар буруйдаах көстөн эппиэккэ тардыыларыгар уонна таһаарбыт хоромньутун эмсэҕэлээбит киһигэ төлүүрүгэр нэһилиэннэ көмөтө суох туох да кыайтарбат.

Биһиги улуус таһымыгар, үгүс уоруулар арыгы иһэн итирик туруктаах сылдьан оҥоһуллаллар уонна билэрин курдук, уоруйахтар уорбут малларын чэпчэки сыанаҕа тутатына атыылыы сатыыллар. Уоруллубут мал-сал хайа баҕарар ыалга тиксиэн сөп. Сымыйа буолбатах, биһиэхэ кэтэниэр, сыаналаах малы сыанатын анарыгар эбэтэр арыгыга атыылыылларын эттэхтэринэ, үөрүүнэн ылабыт. Элбэх сыллар тухары буруйдаах көстүбэккэ, малларын уордаран, элбэх ночооно киирбит чугас дьоммут, тэрилтэбит ардыйаҕа суох буолуохтаахтар. Итинибарытын полиция үлэтин күһаҕаныттан эрэ сыаналыабакка, бэйэбит итэҕэстэрбитин эмиэ билиниэхтээхпит. Хамнас суоҕа, олорор эйгэбит ускулуобуйата ыарахана биһиэхэ барыбытыгар дьайара чуолкай. Ол иһиттэн баран үтүө санаалаах бар дьон бэйэбэйэбитигэр көмөлөһөөхүтүнэ, дьоннортон сэрэҕэ кутталлаах, ночооттоох дьайыылары сэрэтэр, буруйдуур үлэни ыытыахтахпытына, иннэ-ымсыы санаалаахтар, общественнай тэрдүттэн куотталлааччылар элбии туруохтара.

Онон биир дойдулаахтарбытыгар, Чурапчы улууһун олохтоохторугар, тахсыбыт буруй, уоруу туһунан сыһыаннаах сураҕы, билэриҥҥини иһиттэххинэ, билэххинэ улуустааҕы ИДьО-гар тиэрдиэхтэрэ диэн эрэнэбит.

Эрэли кыттары биһиги төлөпүөннэрбит: 41-340, 41-552, «телефон доверия 42-209».

Холуобунай ирдэбил отделениета.

УЛУУСКА БЭРЭЭДЭК ТУРУГА

Улууска 8 ый түмүгүнэн, бэрээдэк кэһиитэ хомойуох иһин, улаатыбыт. Ол курдук, улуус үрдүнэн барыта 2014 сылга 132, быйыл 129 холуобунай буруй регистрацияланна. Онуоха көрдөрүү 2,3% кыччаабыта көстөр. Буруй арыллыыта былырыын 77,1% эбит буоллаҕына, быйыл 85,0% тэҥнэстэ. Ордук улаатыыт көрүҥнэринэн кыра ыар көрүҥнээх холуобунай буруйдар буолаллар. Былырыын 47 эбит буоллаҕына, быйыл 60 буруй оҥоһуллан 27,7% тиийэ улаата. Киһи олоҕун уонна доруобуйатын утары оҥоһуллубут холуобунай буруй 40-тан 43-кэ диэри 7,5% улаата, киһиэхэ орто көрүҥнээх эт-хаан эчэйиитин соруйан таһаарыы 12-тэн 15 диэри 25% улаата. Киһи доруобуйатыгар соруйан чэпчэки көрүҥнээх эт-хаан эчэйиитин оҥоруу 1-тэн 11-гэ ол эбэтэр, 100%, киһини өлөрөрүнэн эбэтэр эт-хаан эчэйиитин таһаарарынан куттааһын 3-тэн 7-ҕэ диэри 133,3%, аһаҕастык киһини халааһын 3-тэн 5-кэ диэри улаата.

Бу оҥоһуллубут холуобунай буруйдар арыгы испит туруктаах сылдьан оҥоһуллан, 54-тэн 58-ка диэри 7,4% улаатыыта болиэтэннэ. Ону таһынан, общественнай миэстэҕэ оҥоһуллубут холуобунай буруйдар 15-тэн 20 диэри 33,3% үрдээбитэ көстөр.

Общественнай миэстэҕэ оҥоһуллубут холуобунай буруйдары ырытан көрөр буоллахха:

- атыы эргиэн сирдэригэр: маҕаһыыннарга, киоскаларга 3-тэн 5-кэ диэри 33,3 % улаата, буруй арыллыыта былырыын 66,7% эбит буоллаҕына, быйыл 100% тэҥнэстэ.

- култуура уонна спорт, социальнай эйгэ сирдэригэр: 8-ка диэри үрдээтэ, буруй арыллыыта 85,5%.

- бириэмэтинэн ырыттахха, ордук общественнай миэстэҕэ буруй оҥоһуллуута ордук сарсыарда 9 чаастан киэһэ 17 чааска диэри биллэр. Буруй 8-тан 14-кэ диэри улаата. Итин барыта арыгы иһиитин түмүгэр оҥоһуллубуттар.

- общественнай миэстэҕэ холуобунай буруй оҥоһуллубут объектарынан буолаллар: сотовай төлөпүөннэри уоруу 6-тан 9-ка, таҥас-сап 2-тэн 4-кэ, харчы, сыаналаах мал-сап 4-тэн 7-ҕэ диэри, онтон оргутээниилэ уоруута биирдэн иккигэ таҕыста.

- аһаҕастык киһини халааһыны ырытан көрдөххө: 400% үрдээтэ, ол эбэтэр, былырыын 1 буоллаҕына, быйылгы сылга 5 оҥоһуллубут. Ол барыта арыгы испит туруктаах 17-30 диэри саастаах ыччаттарынан, ол иһигэр 3 үөрэнээччилэринэн, 2 бастайааннай үлэтэ суох дьонноруннан оҥоһулунна.

Ыйыллыбыт дааннайдары ырытан көрдөххө, уопсай биричиинэтинэн арыгы иһиитин түмүгэр оҥоһуллубуттара чуолкайданар. Маныаха, общественнай миэстэҕэ атыы-эргиэн сирдэригэр, култуура уонна спорт, социальнай эйгэ объектарыгар холуобунай буруй оҥоһуллуута үрдээбитэ көстөр. Манна биир биричиинэни ыйыахха сөп. Тустаах дьон бэйэлэрин малларыгар эппиэтинэһэ суохтук сыһыаннаһаллар. Холобура хаһаайын сотовай төлөпүөнүн, суумкатын, тус малын-салын көрдөрөрэ көрүүтэ-истиитэ суох хааллараарын түмүгэр, буруй оҥоруута тахсар.

Түмүккэ этиэхпитин баҕарабыт, хас биирдии киһи тус эппиэтинэһин үрдэтэн, арыгы иһэрин көрүүнэригэр, бэйэ малыгар эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһарыгар сүбэлиибит. Холуобунай да, административнай да буруй тус бэйэҕэ, дьиэ кэргэҥҥэ, чугас дьоҥҥо уустук балаһыанньаны үөскэтэрин, ону сэргэ хас биирдии моҕу быһыыны оҥороору санаммыт киһи инники олоҕун толкуйдуохтаах тустаах.

В.С. ИВАНОВА,
Россия ИДьМ Чурапчы оройуонунааҕы отделын участковай болномуочуйлайдар отделениеларын уонна сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолору кытта үлэлиир подразделение начаальнига, полиция подполковнига.

Рубриканы бэлэмнээтэ Надежда БОРИСОВА.

ПРОГРАММА празднования Дня села Чурапча
“ТӨРӨӨБҮТ КҮНДҮ КҮҤҤҮНЭН, ТАПТАЛЛААХ ЧУРАПЧЫМ!”

Место проведения: с.Чурапча, парк культуры и отдыха им.П.Е.Барахсанова; площадь им. В.И.Ленина

Дата проведения: 20 сентября 2015 г.

ПКиО им. П.Е.Барахсанова:

10ч 00м – установка торговых палаток в отведенном месте, начало работы харчевни;

11ч00м - Эстафета на призы министра спорта РС(Я) Гуляева М.Д. (стадион «Боотур Уус»).

11ч00м - Ежегодный улусный конкурс «Байыһыат тюргэн»

11ч00м - Ежегодный улусный конкурс среди образовательных учреждений «Урожай - 2015»

11ч00м – Открытие Дня предпринимателя, парад индивидуальных предпринимателей Чурапчинского улуса

11ч30м - «Урбааннаах эйгэтин бастыҥа-2015» - конкурс среди индивидуальных предпринимателей по сферам деятельности

14ч00м – Торжественное открытие праздника посвященное Дню села Чурапча «Төрөөбүт күндү күҥҥүнэн тапталлаах Чурапчым»;

- поздравление
- чествование молодоженов
- награждение
- подведение итогов конкурсов Дня предпринимателя

14ч30м - Флешмоб, старт экологической акции «Мы за чистое село»

14ч45м - СЮРПРИЗ от землячества Чурапчинского наслега в городе Якутске 11-метровый праздничный СУПЕР-ТОРТ

14ч30м - Ежегодный открытый чемпионат по гребле на байдарках (оз. Чурапча, местность Мурун Тыымпыйа))

14ч30м - Семейный конкурс квест –игра «Литературный лес»

15ч 00м - Праздничный концерт «Чуллаарар Чурапчым чараҥа» художественной самодеятельности села Чурапча с участием звезд якутской эстрады

15ч 00м – Конкурс среди ТОС с. Чурапча «Фестиваль варенья»

15 ч00 м - Конкурс рисунков на дереве «Кустук дьэрэкээн ойуута»

15ч00м - Конкурс чтецов среди ТОС с. Чурапча «Хомоҕой хоһоон түһүлгэтэ»

15ч00м - Финал соревнования по мини-футболу в рамках комплексной спартакиады среди предприятий и организаций с. Чурапча (стадион «Боотур Уус»);

16ч30 м - Итог благотворительной акции в помощь детям Улахан- Кюельской общеобразовательной школы с интернатом

Площадь им. В.И.Ленина:

17ч00 м - Концерт ВИА Чурапчинского улуса

19 ч00 м - Автокарнавал от клуба автоледи «Аргыстааны»

19ч00 м - Подведение итогов конкурса фотографий в Инстаграмм#Моя Чурапча

19ч30 м - «ZAVODная Чурапча!» праздничная программа студии танца «Zavod» с участницей проекта ТНТ «Танцы» LilDin звезд якутской эстрады Лиза Газизова, Ника, Айгылаан.

21ч 00м – «Төрөөбүт күндү күҥҥүнэн тапталлаах Чурапчым» праздничный ФЕЙЕРВЕРК

23ч 00м - «CHURAPCHASHOW» дискотечная программа для молодежи (КСК им. А.К.Софронова)

А также Вас ждут батуты, сахарная вата, кпамарац, аттракционы от учебных заведений с. Чурапча и т.д.

ПОЛОЖЕНИЕ
о проведении республиканского лично-командного легкоатлетического кросса и эстафеты на призы министра спорта РС (Я) М.Д. Гуляева

1. Цели и задачи

Основной целью является и вовлечение к регулярным занятием физической культурой.

Задачи :

- пропаганда здорового образа жизни;
- выявление сильнейших спортсменов и повышение спортивного мастерства;
- привлечение населения к регулярным занятиям физической культурой и спортом.

2. Руководство проведения соревнований

Общее руководство подготовкой и проведением соревнований осуществляется Министерством по спорту РС (Я), УФКиС «Чурапчинский улус» (район). Непосредственно проведение соревнований возлагается на Главную судейскую коллегию утвержденную Оргкомитетом.

3. Сроки и место проведения

Соревнования проводятся 20 сентября 2015г. с. Чурапча в стадион «БоотурУус». День приезда и регистрация участников: 20 сентября 9 часов – регистрация, 10ч30м - открытие, старт - 11 ч.

4. Участники соревнований

В соревнованиях участвуют спортсмены из муниципальных образований РС (Я) имеющие соответствующую подготовку и допуск врача. Все участники должны иметь при себе паспорт, свидетельство о рождении, свои нагрудные номера, строго в беговой форме. В случае не выполнения этих требований к соревнованиям не допускаются.

4. Программа соревнований

Кросс личное первенство (мальчики и девочки)

Мальчики 2003-2004 гр. - 500 м.

Девочки 2003-2004 гр. - 500 м.

Мальчики 2001-2002 гр. - 800 м.

Девочки 2001-2002 гр. - 800 м.

Мальчики 1999-2000 гр - 1000 м.

Девочки 1999-2000 гр - 1000 м.

Мальчики 1997-1998 гр - 2000 м.

Девочки 1997-1998 гр - 2000 м.

Кросс личное первенство (мужчины женщины)

Женщины 19-34 лет – 5 км

Мужчины 19-44 лет – 6 км

Женщины 35-44 лет – 4 км

Мужчины 45-54 лет – 5 км

Женщины 45-54 лет – 3 км

Мужчины 55-64 лет – 4 км

Женщины св-55лет – 1 км

Мучины св-64 лет – 2 км

Эстафета командная среди общеобразовательных школ

1 этап 2004 гр. девочки 100 м.

2 этап 2004 гр. мальчики 100 м.

3 этап 2003 гр. девочки 150 м.

4 этап 2003 гр. мальчики 150 м.

5 этап 2002 гр. девочки 200 м.

6 этап 2002 гр. мальчики 200 м.

7 этап 2001 гр. девочки 250 м.

8 этап 2001 гр. мальчики 250 м.

9 этап 2000 гр. девочки 300 м.

10 этап 2000 гр. мальчики 300 м.

11 этап 1999 гр. девочки 350 м.

12 этап 1999 гр. мальчики 350 м.

13 этап 1998 гр. девочки 400 м.

14 этап 1998 гр. мальчики 400 м.

5. Награждение победителей и призовой фонд.

Чемпионы и призеры награждаются медалями и грамотами. Победители эстафеты награждаются кубками министерства спорта РС (Я). Присуждаются специальные призы.

6. Заявки:

Данное Положение является официальным вызовом на соревнования.

ПОЛОЖЕНИЕ
о конкурсе «Мин таптыыр Чурапчым»

1. Общие положения

1.1. Настоящим Положением регламентируются: цели, порядок, сроки и условия проведения открытого Конкурса фотографии «В объективе – Чурапча» (далее – фотоконкурс)

2. Цель конкурса

2.1. Фотоконкурс проводится с целью – показать жителям Чурапчинского наслега красоту достопримечательностей, раскрывающие культуру Чурапчинского наслега.

3. Условия конкурса

3.1. Участие в фотоконкурсе является бесплатным.

3.2. К участию принимаются работы, ранее не участвующие в конкурсах. *Принимаются фотографии, сделанные только автором. Фотографии с надписями и логотипами не могут принять участие в конкурсе. Фотографии, не относящиеся к тематике конкурса, к участию не допускаются.*

3.3. Участник должен представить на конкурс фотоколлаж формата А3 и 3 электронных вариантов фотографии, без замены её в течение конкурса.

3.4. На фотографиях могут присутствовать люди, но только в том случае, если съемка не портретная и человек в кадре занимает не основное место.

3.5. Фотоколлажи и фотографии, обработанные графическими редакторами, к участию в конкурсе не допускаются.

3.6. Присылая фотографии, указанные в настоящих условиях Конкурса, Вы гарантируете, что Вы являетесь единственным автором и обладателем исключительных прав на присланные Фотографии, и каких-либо ограничений на их использование не существует. Вы разрешаете Администрации МО «Чурапчинский наслег» без взимания платы использовать переданные фотографии в целях публикации воспроизводства, распространения, доведения до всеобщего сведения таким образом, что любое лицо может получить доступ к фотографиям из любого места и в любое время по собственному выбору, так и различных мероприятиях.

4. Участники конкурса

4.1. В конкурсе могут принимать участие непрофессиональные фотографы, возрастное ограничение от 18 лет и свыше. Наличие специального образования от участников конкурса не требуется.

5. Порядок проведения конкурса

5.1. Фотоконкурс проводится в период с 7 сентября 2015 года по 20 сентября 2015 года по следующим этапам:

07.09.2015 - 20.09.2015 – подача заявок, регистрация участников;

20.09.2015 – просмотр работ конкурсной комиссией, подведение итогов, определение победителей;

Награждение победителей Фотоконкурса, демонстрация работ участников Фотоконкурса на фотовыставке к дню с.Чурапча.

6. Подведение итогов конкурса

6.1. По итогам конкурса жюри определяет победителей и присуждает премию в размере:

1 место – 10000 (десять тысяч) рублей;

2 место - 5000 (пять тысяч) рублей;

3 место – 3000 (три тысячи) рублей.

7. Награждение

7.1. Результаты конкурса после подведения итогов публикуется в улусной газете «Саҥа олох»;

7.2. Сертификат на получение премии торжественно присуждается победителю в день с.Чурапча.

8. Подача заявки

8.1. Для участия в Фотоконкурсе необходимо предоставить в печатном виде фотоколлаж на формате А3 и 3 фотографии на электронном носителе (CD, DVD диске или USB - носителе). В администрации МО «Чурапчинский наслег» отдел строительства и архитектуры

• **Справки по тел: 8-962-735-85-15 (Татьяна).**

«КУСТУК ДЬЭРЭКЭЭН ОЙУУТА» КҮРЭХ БАЛАҺЫАННЬАТА

Тэрийээччилэр: «Чурапчы нэһилиэгэ» МТ, «Айылаан» СК;

Буолар сирэ: Чурапчы нэһилиэгэ П.Е. Барахсанов аатынан Култуура уонна Сынньалаҥ Паарката

Буолар күнэ-дьыла: Балаҕан ыйын 20 күнэ, 2015, күнүс 15ч00мүн;

Сыала-соруга:

- Айылҕалыын алтыһыы;
- Оҕолору уруһуй эйгэтигэр угуйуу;
- Айар-тутар дьоҕурдаах оҕолору булугтээһин, кинилэр эйгэлэрэ таһаарыы;
- Саҥа талааннары арыйыы;

Усулуобуйата:

- «Кустук дьэрэкээн ойуута» күрэххэ кыттыылаах кыттааччылар оҕо уонна төрөппүт (эбэтэр эһэ, эбэ, убайа уо.д.а.)
- Икки бөлөххө арахсан 4-6 уонна 7-9 саастаахтар дьэри.
- Кыттааччы кыраасканы, туттар малы тэрийэр хаммыһыйа хааччыйар.
- Кыттааччылар 15 мүнүүтэ иһигэр бириэмэ маһы бөлүөтэммит уларытан дьэри көҥүл тиэмэҕэ кыраасканан симиэхтээхтэр.

Дьүүллүүр сүбэ 5 баалынан сыаналыыр.

Наҕараадалааһын:

Күрэххэ кыттааччылар I-кы, II-с, III-с миэстэлэри ылбыттарга бириэмийэ уонна анал аатынан эҕэрдэлээһин.

Билсэр аадырыһыт: Карла Маркса уулуссатыгар 25 №-дээх дьиэтэ «Айылаан» СК, 2-с этээс.

ПОЛОЖЕНИЕ
Открытого первенства по гребле на байдарках посвященной ко Дню села Чурапча (зачет комплексной спартакиады между ТОС с. Чурапча)

Цели и задачи:

- Пропаганда здорового образа жизни;
- популяризация массового спорта и физической культуры;
- популяризация гребного спорта.

Время и место проведения:

20 сентября 2015 года 14:30 ч. на озере Чурапча местность Мурун-Тыымпыйа.

Руководство и организация соревнований:

Соревнования проводит МО «Чурапчинский наслег», управление физической культуры и спорта Чурапчинского улуса, РФСО «Урожай», ЧРССОШИ ОР им. Д.П. Коркина.

Главный судья соревнований – Колодезников Семен Михайлович, учитель ЧРССОШИ ОР.

Участники соревнований:

К участию допускаются все желающие спортсмены с 18 лет, не зависимо от территориальной принадлежности годные по состоянию здоровья.

Условие соревнований:

Соревнование проводится по 4-м возрастным группам (три зачета комплексной спартакиады между ТОС)

Группы 1). 18-44 лет

Ветераны 2). 45-54 лет; 3). 55-64 лет; 4). 65 и старше

Победители определяются по времени, в комплексной спартакиаде между ТОС определяется суммированием по трем лучшим показателям.

Награждение:

Участники, команды занявшие призовые места награждаются ценными призами, медалями, грамотами.

Конт. телефон 8914-227-79-79.

Уважаемые жители Чурапчинского улуса!

Общественная приемная ВПП "ЕДИНАЯ РОССИЯ" приглашает Вас на письменные и устные обращения граждан.

Наш адрес: здание администрации МО "Чурапчинский наслег", ул. Ленина, 30 "а".

Режим работы: каждый вторник и среда с 10 ч.00м.-12ч.00м., 14ч.00м.-16ч.00м.

С.А. САРГЫДАЕВ,
секретарь Чурапчинского местного отделения.

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

*Убаастыыр, истиҥник саныыр дьүөгэбитин, биигрэ үөрэммит доҕорбутун **Акулина Еремеевнаны**, Эйигин аҕатын барахсан мастаах, ойон таххар күнүнэн Орто туруу баран дойдуга, күн сирин көрбүтүҥ 65 сылынан, үбүлүөйдээх күҥҥүнэн ис сүрэхтэн иһийэн туран эҕэрдэлиибит!*

Баҕарабыт түүгүн доруобуйаны, дьолу-соргуну, оҕолоргор, сиэннэргэр ситиһиини!

Эҕэрдэни кытта доҕотторуҥ "Юность – 68".

БИЛЛЭРИИЛЭР / ОБЪЯВЛЕНИЯ

"Минск-лидер" мотоцикл үчүгэй, сүүрүүтэ 2500 км. Дьыллыыбын эбэтэр идэтэ суйүүтэ, сиэттэ атастаһабын. Туруга олох **Билсэр телефон: 8-914-286-99-63.**

Чурапчы сэлиэнньэтин олохтооҕо, мэлэ манбыт, бөтөрөөн механизатор, улахан дьиэ кэргэн тапталлаах аҕата, эһээтэ

СТАРОСТИН Иннокентий Прокопьевич

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, дьүөгэбитигэр Мария Михайловнаҕа, оҕолоругар Ольга Иннокентьевнаҕа, Прокопий Иннокентьевичка, Иннокентий Иннокентьевичка, кутуотугар Александр Моисеевичка, кинилэр дьиэ кэргэттэригэр дириҥ кутурҕанныбытын тиэрдэбит.

Дьячковскайлар дьиэ кэргэттэрэ.

Кутурҕанныбыт тиэрдэллэр:

- Үлэ бөтөрөөнэ, өр сылларга механизаторынан үтүө суобастаахтык үлэлээбит Старостин Иннокентий Прокопьевич уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан дьиэ кэргэнигэр, уолугар Прокопий Иннокентьевичка, чугас аймахтарыгар Чурапчы улууһун ... депутаттарын Сэбиэтэ.

– МТС, РТС үлэтин бөтөрөөнэ Старостин Иннокентий Прокопьевич олохтон туораабытынан эдьиийдэригэр, кэргэнигэр, оҕолоругар, аймахтара Пелагея, Мария, Сергей, Афанасий, Михаил Старостиннар дьиэ кэргэттэрэ.

–Тапталлаах кэргэнэ, аҕалара, эһээлэрэ Старостин Иннокентий Прокопьевич ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр Мария Михайловнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр Күөрэгэй ааҕыйын ыаллара.

–Убаастыыр кутүөтэ Старостин Иннокентий Прокопьевич олохтон туораабытынан биигрэ үлэлиир коллегаларыгар Михаил Михайлович Попповка Чурапчытааҕы ойуур хаһаайыстыбата.

–Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, өр сылларга тырахтарыһытынан үлэлээбит үлэ бөтөрөөнэ, күндү бырааттара, убайдара Старостин Иннокентий Прокопьевич олохтон туораабытынан Дириҥҥэ П.Г. Старостин оҕолоро Татьяна Константиновна, оҕолорун дьиэ кэргэттэрэ.

–Тапталлаах эһэтэ Старостин Иннокентий Прокопьевич олохтон туораабытынан сиэнигэр Валентин Старостинтэ Чурапчы 2-с нүөмэрдээх орто оскуолатын II-с кылааска биигрэ үөрэнэр табаарыстара, төрөппүттэрэ, кылаас салайааччыта Павлина Артемовна Матвеева.

–Тапталлаах кэргэнэ, аҕалара, эһээлэрэ Старостин Иннокентий Прокопьевич ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан дьүөгэлэригэр Мария Михайловнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр Быковой комбинатка биигрэ үлэлээбит дьүөгэлэрэ.

–Тапталлаах аҕата Старостин Иннокентий Прокопьевич ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан биигрэ үөрэммит доҕордоругар Прокопийга, кини ийэтигэр Мария Михайловнаҕа, кэргэнигэр, оҕолоругар, биигрэ төрөөбүттэригэр 1996 сыллааҕы ДьГХА ветеринарнай медицина факультетын бүтэрбит оҕолоро.

Кэргэнэм, аҕабыт, Сылан нэһилиэгин олохтооҕо

ПУДОВ Афанасий Николаевич

бу дьыл балаҕан ыйын 10 күнүгэр соһумардык ыалдьан, олохтон туораабытын бары аймахтарыгар, билэр дьонугар дириҥник кутурҕаннаан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро.

КҮНДҮ ДЬҮӨГЭБИТ СЫРДЫК ААТЫГАР

Дьылҕа хаан ыйааҕынан биһиги биигрэ үөрэммит, үлэлээбит чугас дьүөгэбит **Ирина Егоровна СИВЦЕВА** бу дьыл атырдьах ыйын 5 күнүгэр ыарахан ыарыыттан биһиги көмүөбэтигэр туораабыта 40 хонуута.

Ирины кытта биһиги Чурапчы оскуолатыгар 4-с кылаастан 7-с кылааска биигрэ үөрэммит, от көмтөн ыла доҕордоһон, 76 сааспытыгар диэри биигрэ сылдьан, үлэлээн, эмиэн дэһэн үөрэ-көтө сылдьыбыппыт. 7-с кылаас кэннигтэн "дьонум кырдьаҕастар, түргэнник үлэһит буолуохпун наада," – диэн, ЧПУ-ҕа үөрэнэ киирбитэ. Училищены 1963 сыллаахха бүтэрэн, учууталлыы идэлээн үлэтин саҕалаабыта. Кэлин Магадааннааҕы пединститутуу кэтэхтэн үлэлии-үлэлии үөрэнэн бүтэрбитэ. Төрөөбүт дойдутугар Мугудайга кэлэн, пенсияҕа тахсыар диэри үлэлээбитэ.

Ирина киһи быһыытынан сэмэйэ, элбэх доҕотторооҕо. Кини дьону кытта билсэн-көрсөн, уопсай тылы булан, наада буоллаҕына, сүбэлээн-амалаан биэрэр эйэҕэс, дьонно-сэргэҕэ истиҥ сыһыаннааҕа. Бары кыаллыбат бопсуруостары көмигэр быһаара оҕор урут хатыстыбалаҕа. Олус сытыы, булугас өйдөөҕүнэн биһигини, доҕотторун сөхтөрөрө.

Ирина дьоло — кыыһа Саргылаанага, сиэннэрэ Петялаах Каринаҕа этигэр. Кыыһа үөрэнэригэр, үлэлииригэр бары күүһүн ууран, "оҕом төһө да аһардас итэҕэ иитилиннэр, оҕолортон итэҕэс санаммытын туһугар дьулуһабын," – диэн сорукталах, Мугудайга түспэ уһаайба булан, дьиэ туттарбыта. Аһардас бэйэтин хамнаһыгар оҕолорун, барытын бэйэтэ көрөн, булун-талан, толору мааннах дьиэҕэ уокка ылл ыалыыан буолан бырбаачча ооорбуттара. Оҕотуох хотойоруган астаах-уаннак, элбэх ыалдьыттаах-хонуоһуулах хаһаайка бастыҥа этэ. Оҕотугар таҥаһын сабын ылсаран, эргэтин эргитэн иистэнэн, ситэрэн-хоторон тигэрэ.

Сайын сиэттэрин аттахтарыгар турууран, үөрэттэллэригэр, туох баар билиитин-көрүүтүн уурап, элбэ бастыҥа буолбута. Кыраһаан Каринаҕа детсадтан саҕалаан, ырыаҕа-тойукка, хоһооно, олоҥхо, оттон Петяҕа оскуоланы кыһыыл көмүс мэтээлинэн бүтэриитэ, Москваҕа үрдүк үөрэххэ киириитэ эбэ сүрэҕин сылаастык сылааныыта дьоллуура.

Учуутал саҕаһын тухары учуутал Ирина Егоровна үөрэх бары хайысхаларыгар сайаны, көрдүк тобулар, үүгүнү үөдүтэр сырдык ыралааба. Кини үүөттэ үөрэппит оҕолоругар, кыыһыгар, сиэттэригэр салҕанар. Үчүгэй киһи үгүөтэ үс үйэ тухары умнуллубат, түөрт үйэ тухары тууоллыйбат, биэс үйэ тухары ата-суола ахтыллан турууо.

Кэннигэр хаалбыт кэнчээри ыччаттара Ирина Егоровна олоҕун салгыахтара, үтүө аатын үйэтитиэхтэрэ диэн, биһиги чугас дьүөгэлэрэ эрэнэбит.

Дьүөгэлэрэ Любовь Дмитриевна Барашкова, Клара Алексеевна Оконешникова, үлэ, спорт бөтөрөөннөрө.

КУРУУТУН АХТА-САНЫЫ, МАХТАНА СЫЛДЬЫАХПЫТ...

Биһиги тапталлаах, күндүтүк саныыр, убаастыыр иһэбит, эбэбит, педагогическай үлэ бөтөрөөнэ **СИВЦЕВА Ирина Егоровна** ыарахан ыарыыттан, дьылҕа хаан ыйааҕынан, биһиги көмүөбэтигэр туораабыта 40 хонуута буолла.

Ийэм Ирина Егоровна 1939 сыллаахха тохсунньу 25 күнүгэр кырдьаҕас ыалга соҕотох оҕонон төрөөбүтэ. Сэрии кэмигэр Чурапчы улууһун холкуостарын Хоту көһөрөр буолбуттарыгар, аҕата Аллаах-Үүнгэ таһаҕас таһан үлэлии сылдьар буолан, дьиэ кэргэнин илдьэ, онно олохсуйбуттара. Дьабарыыка Хайатыгар аҕата Дьөгүөр шахтаҕа үлэлээбитэ, онтон ийэм онно детсадка сылдьыбыт уонна икки кылааска диэри үөрэммит. 1947 сыллаахха дойдуларыгар төннөн кэлэллэр. Кыра эрдэҕиттэн үөрэҕэр үчүгэй, барыны-бары сэргиир, билиигэ талаһар, үгүөҕэ дьулуһар буолан, училищены бүтэрэн, эрэ үлэһит буолбута. Үлэлии-үлэлии кырдьаҕас иһэтэх аҕатын көрөр.

Бэһис кылааска Чурапчы орто оскуолатыгар үөрэнэ киирэр. Сэттис кылааһы бүтэрэн баран, Чурапчытааҕы педучилищеҕа үөрэнэ сырыттаҕына, училищены куоракка көһөрөллөр. Олойин онно киирэн бүтэрэр. Уус-Алданна аһаҕан үлэтин саҕалыыр. Ити кэннигтэн Игидэй орто оскуолатыгар үлэлии сылдьан, аҕата ыалдьыбытыгар, көрүөһөн, Мугудайга аҕык кылаастаах оскуолаҕа 1965 сыллаахха начаалынай кылаас учууталынан үлэлиир. Онтон ыла харыс сири хабарыйбакка, пенсияҕа тахсан ууралыар диэри дойдутугар үлэлээбитэ. Кылаас салайааччытынан үлэлээн, хас да выпуһу олох киэн аартыгар үктэннэрбитэ. Ол курдук истиҥник саныыр маҥнайгы выпуһун, саамай мааны бүтэһик выпуһун уонна кэлин пенсияҕа тахсарыгар "продленка" группатын выпуһун кытта хаһан да ситимин быспат этэ. «Чуораанчык» детсад сэбиэдиссэйинэн көкө сылларга таһаарылаахтык үлэлээбитэ, детсад материальнай базата сайдарыгар түс кылаатын киллэрсибитэ. Пенсияҕа тахсан баран, оскуола интэриэһигэр бастыҥатын, сайына дьиэҕэ олорор оҕолору үөрэтиигэ үлэлээбитэ. Оҕо иитиитигэр олоҕун 40 сылын анаабыта.

Ийэм олус эйэҕэс, ыраас ананар, мыыдыр толкуйдаах, муударай, кырдьыксыт, аһыныгас, киһи эрэнэр, тирэнэр киһитэ этэ. Барыны-бары сатыыра. Саҥа дьыл бырааһынньыгар мискэ толкуйдаан тиктибит маскараадтара куруутун бастыҥнара. Баайарын олус сөбүлүүрэ, аймахтарыгар, биигрэ үлэлиир дьонугар барыларыгар араас таҥастары, бэлиэттары баайталаан бэлэхтиирэ. Миэхэ рейтузабыттан саҕалаан соммор тиийэ баайан таҥнарара. Биһигин санаатахха, барыта эксклюзивнай таҥастары таҥнан улаатыбыт эбиппин. Олбэйэбин көрүнэрбор, иннинэ илэбин таҥарбар олук буолбут эбит. Ийэбэр соҕотох оҕо маанылаан улаатыбытым. Туох үчүгэй, кэрэ барыта миэхэ ананара. Ол гынан баран, күүстээх психолог буолан, ардыгар атаахтатан, маанылаан, ардыгар сэмэлээн, сүбэлээн, сөптөөхтүк иитэн улаатыннарбытыгар махталым улахан. Кыра эрдэҕиттэн олоххо көрсүллэр араас түгэннэри иккиэн биигрэ сүбэлэһэн, ырытыһан оҥорорбут.

Ийэбит, кырдьыктаах дьонун олоҕу олорон барда. Ыарахан ыалларан, баалыыйтыгар Майа сылар кэмигэр, өй-санаа уһун, дьиэ-уот оттугар комапосипт дьоммутугар, үөрэнээччибэр Коля Петровка уонна кини дьиэ кэргэннигэр, эдьиийдэрбитигэр Евдокия Федоровнаҕа, Валентина Ивановнаҕа, дьүөгэбэр Валяҕа, Мугудай нэһилиэгин баһылыгар Кузьма Иннокентьевич Пермякова, тиһэх суолугар көмүс уҥуоҕун кэтэхсүбүт аймахтарбытыгар Любешевкэрэ, туох баар булуу-талыы кэпсэтиһии өттүгэр салайсыбыт, эһиилбит куруук саныыр, Мугудайдааҕы «Чуораанчык» уһуйаан сэбиэдиссэйигэр Наталья Самуиловна Поповаҕа, отахсуйан турар дьонн сорсуннут ыкса ыалларбытыгар, үйэтэ тухары үлэлээбит Мугудай оскуолатын коллективыгар, директор Анатолий Алексеевич Федоровка, ЧРСОИС коллективыгар салалтатыгар, тиһэх суолугар атаарыыга сүбэ аҥа буолбут истиҥ дьүөгэтигэр Любовь Дмитриевна Барашковаҕа ыкса ыалларбытыгар биигрэ үөрэммит оҕолорбор, выпускниктарыгар, убайдарбар Даниловтарга мунгур суох махталбытын тиэрдэбит. Дьолу-соргуну, доруобуйаны, күн сиригэр баар бары үтүөнү, кэрэни сиргэлэр баҕарабыт.

Ийэбит, эбээбит, оскуола биһикк олорбут сүрэххититтэн туруоҕа ... ийэҕитин умнуллубат суоҕа. Куруутун ахта саныы махтана сылдьыахпыт.

Кыыһа Сарданаана, сиэннэрэ Петя, Карина.

Кылаабынай редактор – **А.А. ЗАХАРОВ.**
Эппиэттиир секретарь, сурук отдела – **А.Н. ЗАХАРОВА.**
Экономика, спорт, тыа хаһаайыстыбатын отдела – **А.М. СЛЕПЦОВ.**
Корреспондент – **С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ.**
Таҥааччы – **Н.Д. БУРЦЕВА.**
Бэсэлтээччи – **С.А. ПАВЛОВ.**

Тэрийэн таһаараачылар: СР Правительствота, Чурапчы улууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук автономнай учреждение. Российскай Федерация Роскомнадзор СР управлениетыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №14-0238.

ААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru

Бэчээккэ сакаас: № 94 (11104)
Кээмэйэ: 1,5 бэч. лиис
Тираж 1200.
Хаһыат сыаната: 10 солк.

Саҥа олох

Автор суруйуутун ис хоһоонун редакция эппиэтэ суох. Суруктар ... төннөрүллүбэттэр.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэриллиннэ: 16 ч 00 м. "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһукка 11.09.2015 с. офсетка бэчээттэннэ. 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекса: 54907. Хаһыат нэдиэлэҕэ үстэ тахсар.

Уйгуну-быйанғы дәлэтии – барыбыт сорукпут!

Үйгу кыһата

"Чурапчы" ТХПК "Санга олох" хаһыакка ыйга биирдэ тахсар анал сыһыарыыта

№ 9 (83)

2015 сыл
Балаҕан ыйын
12 күнэ
субуота
№94
(11104)

БУРДУКТААХ БУОЛАКТАРГА

Күһүнүү ыраас, чаҕылхай күннэр тураллар. Салгын сорүүнэ, үөн-көйүүр суоҕа үтэлиригэ-хамсыырга олус табыгастаах. Улуус баһылыгына А. Т. Ноговицыҥ, тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнигын солбуйааччы А. Н. Мохначевскай, управление кылаабынай агронома М.А. Пермикова „Комплекс“ баһынай хаһаайыстыбата бурдук быһыытыгар үлэтин-хамнаһын билэ сырыттылар.

"Нагаайа Чараҥар" киэһээҥҥэ сылгар баайыллыбатан биирдэстэрин бүтэрэн эбэҕэ үүнэрбит баайынакпытыгар кэбэ сырыттахтарына тиийэбит. „Комплекс“ баһынай хаһаайыстыбатыгар салайааччыта М. П. Михайлов, экономиһа И.Н. Парфенов кэпсэ сылдьыалар эбит. МТЗ-82 тыраахтар, „Енисей“ комбайн кэлиилэр.

Эбэҕэ үкпүүт баайыллыбатын кыайан үүнүүгүн хааман көрөн бэрэбиэркэлэстибит. Үлүһүйэ үчүгэй. Михаил Петрович, Иван Николаевич үлэлэрин биһиэхэ эрэллэр.

– Быйыл 201 гектар ыһыллаахпыт. Итиннэ 125 гектарга — зерновойу, 76 гектарга кормовойу ыспыппыт. Сыллата минеральнай уоҕурдуулары киллэрэбит. Сиэмэ атыылаһарбытыгар, удобрение киллэробитигэр комо коруллэр. Үлүһүйэ үчүгэй, орто гынан 12-ли центнер үүнүүнү ылыахпыт. Ити былырыыпты көрдөрүүбүтүн кытары тэҥ. Икки „Енисей“ комбайн үлэлиилэр. Биирэ бэйэбит гынэ, иккиһэ Дьиринтэн көмө комолоһо сылдьар. Бу билигин көрөр комбайппытын Михаил Дьячковскай үлэлэтэр. МТЗ-82 тыраахтарга Василий Дьячковскай, Семен Григорьев сылдьалар. Күн-дьыл бу курдук турөн биэрдэҕинэ, техниканнэрбит саахала суох үлэлээтэхтэринэ наадалэ көрүнүнэн бүтэриэхпит. Хомуйбут үүнүүбүтүн Одьулуунна киллэробит. Итиннэ 20 тонна киирэр ыскылаатаахпыт. Онно куһан куурдабыт. Батарыыта уустукпардаах. Былырыын барытын улууспут дьонэ-сэргэтэ ылбыттара. Сылгы аһылыкка киирдэҕинэ, куурусса, сибиинньэ аһатыыллар, сороҕор ыһыы сирдэригэр сиэмэ быһыллыыллар ыллаллар. Быйыл даҕаны итинник бэлэмнэнэ олоробут. Улууспут салаатыгар биһигиттэн ойоон тастан бурдук аттыллаһыллыбын киллэрэмиэхтэрин наада.

Күрүөбүтүн-хаһаабытын сыллата оромуоһуулуубут, сайдарабыт. Тус-туспа, кыракыра баайынакпытыгар буолламмыт күрүөбут иэнэ олус киэҥ. Бастайааннай харабыллаахпыт, Николай Николаевич Куличкин үлэлиир. Үлэлиэр эппиэттиэхтээхпит сыһыаннаһар буолан, сылгы, ынах баайынакпытыгар олох киирбэт; тэпсибэт. Ити иһин киниэхэ уһаханнык махтанабыт.

Өрөспүүбүлүкэ зерновой хаһаайыстыбаларын көхтиигэр киирээр баҕалаахпыт. Итиннэ киирэргэ 300 гектар ыһыллаах буолуохтаахпын. Онон тиийбэт 99 гектарбытын ситэрэр инаппытын иһиттэн ыйыппыт оруоһу ыһыахпыт. Уус-Алдантан сиэмэ аҕаларга көхтэлистибит. Зерновой хаһаайыстыба көхтиигэр киирдэхпитинэ үп-харчы көрүтүүгүтэр чэгиэптиэриэнэн (субсидиянан) туһаныахпыт. Сиэмэ, горючай болуннуутутар, техниканы саҥардыыга комолоох буолуоҕа.

Күһүнүү хорутууну тута саҕалыахпыт. Итиннэ А.Е. Лукомцев биригээдэтэ үлэлиэҕэ. Үлэлиттэрбит үлэҕэ турунуулара күүстээх, үлэҕэ үөрүйэхтэрэ үчүгэй. Кэлэр оттугэр ыһыы иэнин көхтиигэ, үрдүк үүнүүнү ылыыга өссө күүскэ үлэлэһиэхпит, –диэн үөрэ-көтө сэһэргэстилэр.

Бурдуктаах буолакка комбайн харааһын уу урсунутар устарын юрюгэ хаамтарда, үлэ музыкага салгын устун тарҕанна.

СЫЛЛААҔЫ БЫЛААН АҺАРЫЛЫННА

Быйыл сайын оттуурга олус табыгастаах буоллаҕа. Кураан күннэр тураннар дьөмүт-сэргэбит күүскэ турунан куох быйаҥы хотуулаахтык сомустулар. От хаачыстыбатыгар даҕаны олус үчүгэй. Балаҕан ыйын 7 күнүгэҕэр турутуллан улуус үрдүгэр быйыл сайын 34074 тонна оту оттуур былааммытын 37780 тоннаҕа толорон, 110,9 бырыһыан көрдөрүүлүннибит.

Ордук үчүгэй көрдөрүүнү 4531 тонналы оттоон былааһын 131 бырыһыан толорбут Сылан, 1910 тонналы оттоон 126,7 бырыһыаны ылбыт Болтово, 2888 тонна оттоох, 124,8 бырыһыаннаах Болугур, 3018 тонналаах, 117 бырыһыан көрдөрүүлээх Одьулуут, 2543 тонналы оттоон 116,7 бырыһыан көрдөрүүлээх Мугудай нэһилиэгэ сыстылэр.

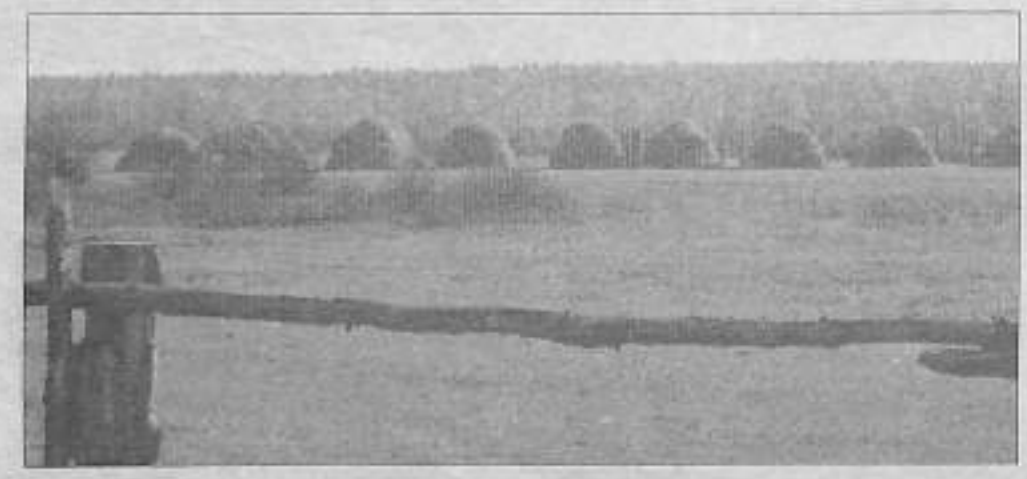

№	Наслег	Участвуют в кормозаготовительной кампании							Скошено, га	Фактически кормов, тонн	% от плана
		Людей	Тракторов	Зерноуб.	в том числе						
					комб.	полукомб.	комбайн-ручн.	ручн.			
1	Алшаровский	8	6	4	3	1	0	0	1628,3	1538,0	103,2
2	Арылахский	5	3	2	1	1	0	0	1659,0	1643,0	108,7
3	Бахынтский	17	8	8	2	6	0	0	1681,0	1812,0	108,4
4	Болтогинский	0	0	0	0	0	0	0	2358,0	1910,0	126,7
5	Болугурский	12	8	1	1	0	0	0	1714,0	2888,0	124,8
6	Кытанахский	3	1	1	0	1	0	0	1828,0	2077,0	119,9
7	Мугудайский	2	1	1	1	0	0	0	1795,0	2543,0	116,7
8	Одьулунский	13	9	2	2	0	0	0	3235,0	3108,0	117,0
9	Солоньевский	0	0	0	0	0	0	0	3392,0	2303,0	99,5
10	Сылганский	11	6	3	3	0	0	0	3923,0	4531,0	131,0
11	Талейский	20	7	7	0	7	0	0	1660,0	1523,0	114,9
12	Хадарский	7	5	5	0	5	0	0	1714,0	1624,0	100,8
13	Хатыланский	10	5	3	2	1	0	0	1134,0	1570,0	90,5
14	Хайхсытский	3	2	1	0	1	0	0	1765,0	1680,0	104,8
15	Хоптогинский	5	2	2	1	1	0	0	2542,0	3021,0	99,7
16	Чакырский	30	24	13	2	11	0	0	2339,0	2082,5	102,9
17	Чурапчинский	5	3	3	0	3	0	0	1022,0	1927,0	101,0
	Всего по улусу	151	90	56	18	38	0	0	35 389	37 780,5	110,9

ДЕКАДА ТҮМҮГЭ ТАҔЫСТА

Оттоохун тэнимин түрэтэгэр, хаһан оту соҕотуоһалыыр сыалтан улууспаабыт "Эркин" эр дьон түмсүүлэрин сэбиэтэ (пред. В.И. Давыдов) ыпырдьах ыйын 17-27 күнүригэр уларыай декада биллэрэн нэһилиэктэр икки арыллыарыгар куоталаһыыны усулуобуйатын биэрэригэ-тэ, кыайыылаахтарга гран олохтообутун.

Куоталаһыыны түмүгэ тахсан кыайыылаахтар быһаарыллыбыттар. Бастакы миэстэҕэ 1231 тонналыготтообут Сылан нэһилиэгэ, иккиһэ 806 тонналаах Болугур нэһилиэгэ, үһүс миэстэҕэ 637 тонна көрдөрүүлээх Чакыр нэһилиэгэ табыстылар. Бастабыккаҕа 50 тыһ. солк., иккиһэ 30 тыһ. солк., үһүһэ 20 тыһ. солк. харчынан бириэмийэ туттарыллыбыт.

ӨЛГӨМНҮК ОТТООБУТ ХОДУҺА ХОҺУУТТАРЫГАР ЭҔЭРДЭ!

ЭККЭ, ҮҮККЭ СЫЛЛААҔЫ БЫЛААНЫ ТОЛОРОР ИННИТТЭН

Саһаан сайыммыт аайан күһүнүү кыстыкка бэлэмнэнии бытыһаһыктаах күнэгэ үүнүлэр. Тыа хаһаайыстыбатын үлэлэриниэн дьарыктанааччылар оттооһуну түмүктээн, бүрдүк, оҕуруот аһа ыһыллыахтар хомуур үлэлэрин саҕалаан, кыстыыр хотоннор оремүөнэрин сигэрэн, сүөһүлэрин түмэн кыстыкка бэлэмнэх кииргэ түбүгүрэллэр.

Улууспут үүтү, эти туттарыыга сылгаҕы быыһаны толорууга күһүнүү ыйдарган бэйэччы сибээстээх. Инники ыйдарга хайдах үлэлээн кэбиһиэ чуолкайдаан, өппөн түмүк оносторо сыл хаһыыбыт ыйдарыгар чоҥчу быһаччы быаннарэ ыһыллан күүскэ үлэлиир сорук турар. Маныаха бэйэччы кыттыыны ылар, үлэлэһэр сүрүн тэрилтэбиниэн „Чурапчы“ ТХПК буолар. Кооператив бырабыыталаһыытын председателэ Николай Афанасьевич Аржаков күһүнүү үлэлэри тэрийиигэ бэлэмнэнэрин биллибиннэрдэр.

–Күһүнүү ыйдарга үлэни тэрийиигэ кооперативпыт бырабыыталаһыытыгар үүт туттуулар сыанатын үрдэттэ. Сайыллыктар эрдэ көспүттэрүн, ыпах сүтүүтэ тахсыбатын инниттэн бастуукпутун үлэлээн эрэбит. Итиини таба өйдөөннөр үүнү сайыллыктарга бастуукпар бырабыыталаһыытыгар мунньахтаһын аптырдьах ыйын 31 күнүгэр ыытыллыбыт. Мунньах быһаарыыларын Иван Поликарпов эһиги хаһыаккытыгар суруйан турар. Ол эрээри сылгаҕы быыһаны толорууга ыарахаттар үөскээбиттэриниэн бу мунньахха ыытыллыбыт быһаарыыларэ дьоммут-сэргэбит өйдүүллэриэн, үүтү, эти тутуугa сана сыаналар тустарынан биэрэн туһаналларын, үлэлиллэриэн наадалыгар „Уйгу кыһата“ сыһыарыыбытыгар таһаартарэбиллэ.

Үүтү туттарыыга төлөпүөннэһии интэриэстиир инниттэн сыл хаһаабыт 4 ыйыгар—балаҕан ыйыттан ахсыһыыны киллэрэн туран үүтү туттараччыларгаа барыларыттан, бааһынай, чаһынай диэн араарбакка эрэ биирдии киилэтиин 40 соок. ыыппа быһаарыллыбыта. Итиниэ сүөһү ахсаана учуоттаммыт: Эрдэ 50 ынахтаах, дойдалаах оҥоһуллэллээк сайыллыктарыан эрэ итиниик сыаналаҕа ыытарбыт; аныгар 36 соок. туттараллара. Күһүн ыйдах хаамарын, ыраастарын учуоттаан төлөпүөктэр ахсын бастуукпары туттуллуохтаах, 15-тэн тыһ. соок. тололлуохтээк. Маныаха төлөпүөк баһылыктара, тыа хаһаайыстыбатын спецыалыстара, аптарат үлэһиттэрэ тэрээһини үлэлэри күүһүрдүөхтэрэбэр, ойдөтөр үлэни ыытыахтахтар. Биирдии үлэлии олорор сайыллыктарга күһүнүү комэр олорор усулуобуйаларын тэрийэн үүт ыамын түһэрбэт дьаһалы ыытыахтаахтар.

Эти тутууга быйыл уларыйыылары киллэрбиппит: Тыыннаах ыйааһынынаан тутуохпут. Үрдүк уойуулаах, бастакы суорпаах эт киилэтэ –140 соок. буолуоҕа. Орто уойуулаах, иккис суорпаах эт киилэтэ — 135 соок. туруоҕа. Туттарааччылар эрэ кампанция тута сууллуоҕа. Урукку сылларга сүөһүнү өлөрөн баран эти тонорон чыыстай эппэтэх бастакы суорпааҕы 280 соок, иккис суорпааҕы — 270 соок. тутарбыт: Быйыллы чыыстай эт коофициенынаан суотаан таһаарыыга киилэтэ 325 соок. тэҥнэһиэҕэ. Эти туттарыыга уотуута (отформаҕа) аһаан 900 төбөнү дуогабарынан киллэрэн турабыт. Өлөрүү (забой) кини буойуналбыттар эт тонор буолуоҕуна, быһа хоһуйан алтыннаһы 20 күнүн диэки саҕаланыаҕа.

ТЭТТИК СОНУННАР

ИННИКИ ИҺЭБИТ

Балаҕан ыйын бастакы кэмиттэтэн тумутунэн оттооһунна республика үрдүнэн инники иһэбит. Иккис – Мэҥэ-Хаҥалас улууһа, үһүс – Хаптагас.

ОТУ АТЫЫЛАҺЫЫГА САЙААПКАЛАР КИИРЭЛЛЭР

Быйыллы оттооһун сезонугар уу ыыбыт, ардаабыт сорох улуустар, орудук хотулар, оттооһун быаннарын толорбот туруктаахтар. Онон кыстыыр тэрилтэлэргэ оттоох улуустарган атыылаһыыга дуогабардаһан эрэллэр.

Бу күнэргэ улууспаҕа Тыа хаһаайыстыбатын управлениетыгар 1000 тонналы атыылаһыыга сайаапка түстэ. Итини резервнэй фондтаган, сайаапка киллэрбит хаһаайыстыбалартан атыыланыаҕа.

ХОМУУР ҮЛЭЛЭРЭ САҔАЛАННЫЛАР

Хортуоппуйу дьон-сэргэ „иккис киилэбинэн“ аатыыр. Улуус үрдүгэн быйыл барыта 138 гектарга олордуллубута. Орудук эйбэх иэнэлэх ыһыллаахтарыттан Хоптоҕо, Болугур, Сылан нэһилиэктэрэ буолаллар.

Бу күнэргэ хомуур үлэлэрэ саҕаланнылар. Хаһаайыстыбалар, чаһынайдар бэйэлэрин күүстэриинэн хостуохтара, оскуола оҕолоро комсомольуохтарэ.

ТЭТИМИ ЫҺЫКТЫМЫАХХА

Улуус үрдүгэн быйыл сайын барыта 25 сайыллыкка көһөн тахсыбыттара. Күн бүгүн Болгоно сайыллыгыттан үрэҕы барыы үлэлиилэр. Итиниэ тэрээһини үлэтэ кыаллыбакка эрдэ тохтообута. Бу нэһилиэк кэлин кэмиэ үүтү ыаһыыга малдьы инники миэстэҕэ сылдьар, уоттаах-күөстээх, үчүгэй суоллаах икки сайыллыктарыгар үлэ кыайан тэриллибит.

Үүтү ыаһыын сылгаҕы быыһаныын толорууга ыарахаттар үөскээбиттэриниэн кооператив бырабыыталаһыытыгa үүт туттуулар сыаналаһын үрдэттэ. Сайыллыктар эрдэ көспүттэрүн, ыпах сүтүүтэ тахсыбатын инниттэн бастуукпары үлэлээн эрэбит. Итиини таба өйдөөннөр үүнү сайыллыктарга бастуукпар үлэлээннэр үүтэ ыаһын ыытыллыбыта. *Итиэ түмүгэр үүтү ыаһын аптырдьах ыйыгар быаннаа аһара толорулунна, үлэлэн иһэриниэн 94,5 бырыһыанна тиийдибит.* Салгыы маннык үлэлээһиннэри сылгаҕы быыһаны толорорго кыахтар үөскээтилэр.

Билиитэ туруттуран „Кырымах“, „Киров“, „Комплекс“, „Гоох“ бааһынай хаһаайыстыбалар, предприниматель И. И. Дьячковскай сайыллыктара үчүгэйдик үлэлээн иһэллэр. Арыы астыыр сыахтартан Чыллаҕа (маастар М. П. Сивцева), Сылан (маастар И. С. Романова), Чакыр (маастар Т. С. Михайлова), Халаар (Н. Н. Поповсев) үчүгэй үлэлээктэр.

К. ПРОКОПЬЕВА,
„Чурапчы“ ТХПК үүнэр технолога.

СИБИЭҺЭЙ ҮРҮҢ АҺЫНАН, ЭТИНЭН ХААЧЧЫЙАЛЛАР

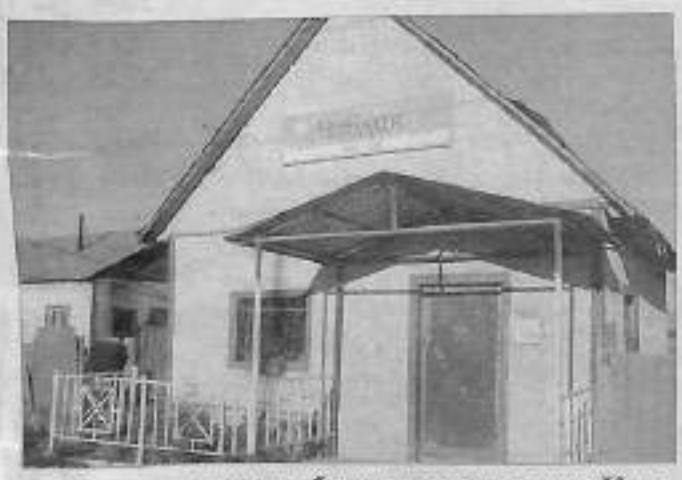

Улууспут киинигэр биир сүрүн сырыыхах Карл Маркс аатынан уулуссаҕа „Элегия“ кафе аттыгар „Чурапчы“ ТХПК „Чөбдик“ ас-үөл маҕаһыына үлэлиир. Элбэх кини сылдьар сиригэр турар, үүтү, эти атыылыыр буоллаҕына атыылаһааччы биллэгэлэ биэрбэккэ сылдьар. Сибиэһэй үүтү, эти ыыппары кэлэр чаһынайдыйталаһааччы, кэтэһэччи да үүс.

Маҕаһыын сэбиэскиссэйиниэн Константина Константиновна Миронова, продавецынан Прасковья Васильевна Александрова үлэлииллэр. Үлэлэрин режимэ сарсыарда 10 чаастан кэһэ 7 чааска диэри. Үүтү, эти, итиэргэн онобуктары таһыынан бэйэлэрин кооперативтэрыыттан ыраас уулу, кондитерскай онобуктары, килиэби атыылыыллар. Итини таһыынан Бостоохтон ыраас консервэлэри, улахтары, о. д. а. аҕалаллар. Бэйэлэ сааскыттан маҕаһыын маркет быһыытынан үлэлиир—атыылаһар бородууктаҕын бэйэҥ талан ылаҥҥын кассаҕа аҕалан кордорон төлүүгүн.

„Чөбдик“ маҕаһыын ис-тас оттоо аатыгар эппэтэлиир — чөбдик. Бары санитарнай нуормаларынан, атыылыыр бородууктуйаларын сибиэһэй, ыраас-чөбдик буолуутун түгэнниллэр. Атыылаһааччы санаҥын сүрүйар кини эти көрүөхтээ аастыҥ сыаларга суоҕат убаҕаһын туһунан суруктар баар эбит буоллахтарына кэлин хаҥыстыбаҕа иннин суох, атыылаһааччыларга махтанныллар.

Атыыһыттар үлэлиир усулуобуйаларын, хааччыллыыны сөптөөбүгүн сыаналыыллар. Бэҕэһээ биир—чөбдик кини сылдьарынан, аска-үөлэ наадатын улаханнык маҕаһыыннарын көҥэрдэ.

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Алексей СЛЕПЦОВ.